

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-5889/2021. számú ügyben

A Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Dr. Foltán József Lakásotthonában a COVID-19 helyzetre tekintettel tett látogatással összefüggésben

Előadó: dr. Gyórfy Zsuzsanna
dr. Filip Ildikó

Érintett szerv: Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota
Gyermekvédelmi Szolgáltató Dr. Foltán József
Lakásotthona

2021.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-5889/2021. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése rögzíti hivatalból indított eljárási jogosultságomat. E szerint hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására *vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.*

A COVID-19 járvány az egész világnak, így hazánknak is nagy kihívást jelent. Minderre tekintettel kiemelt feladatommak tekintetem a bentlakásos intézményekben, ezen belül a gyermekotthonokban élők ellátási körülményeinek monitorozását. A Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Dr. Foltán József Lakásotthonában (a továbbiakban: Lakásotthon) 2021. december 1-én munkatársaimmal ezért helyszíni látogatást tartottam.

A járványhelyzet megelőzési, kezelési szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatról készült alábbi jelentés a vezetőség által elmondottakat, a Lakásotthonban élők körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket, és a megállapításokat tartalmazza.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés];
- *Az oktatáshoz való jog:* „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország e jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogszabályok

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, (a továbbiakban: Gyvt.);
- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény, (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. Rendelet, (a továbbiakban: Gyer.);
- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet).

A megállapított tényállás

A látogatás résztvevőit a Lakásotthon vezetője, valamint közvetlen helyettese és az intézményt fenntartó Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató (a továbbiakban: fenntartó) két vezető beosztású munkatársa fogadta, akik bemutatták az intézményben folyó munkát, illetve beszámoltak a járványügyi intézkedésekről.

1. A Lakásotthonról

A Lakásotthon Szeged kertvárosi részén, családi házas környezetben helyezkedik el. Az épület eredetileg speciális gyermekotthonnak épült, de akként soha nem működött. Jelenlegi formájában 2012 óta, 2013. július 1-jétől pedig országos egyházi módszertani intézményként működik. 2012. évtől több alkalommal felújítási munkálatokat végeztek az épületen és az udvar területén, a látogatás idején a belső falak festése zajlott.

A Lakásotthon engedélyezett létszáma 16 fő. A látogatás idején 10 gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermek és 6 utógondozói ellátásban részesülő fiatal élt ott. A legfiatalabb lakó 9, a legidősebb 22 éves. A gyermekek közül 2 fő különleges szükségletű.

A kétszintes épületben kétágyas szobákban laknak a gyermekek, külön szoba áll rendelkezésre a fejlesztő foglalkozások számára, a földszinten tágas konyha és étkező biztosítja a közös étkezések lehetőségét, és mindkét szinten hangulatos nappali szobát alakítottak ki. A Lakásotthon szobái és egyéb helyiségei színesek, otthonos hangulatúak, a gyermekek fotóival és alkotásaival díszítettek. Az egyes szobák berendezése a gyermekek ízléséhez és igényeihez igazodik. Az épületben kettő vizesblokk, egy mosókonyha, egy szárítószoba, nevelői szoba és iroda található.

Az ételmisszerre fordítható normatíva napi összege 1000 Ft/fő, amelyet szükség esetén megfelelő elszámolás mellett ki tudnak egészíteni az ún. B normatívából.

A Házirendet és a gyermekjogi képviselő elérhetőségét a Lakásotthonban jól látható helyen kifüggesztették, a panaszládát a folyosón, mindenki számára elérhető módon helyezték el. A tágas udvarban lehetőség van a szabadtéri foglalkozások megtartására, focizásra. A gyermekeknek kutyájuk is van.

A Lakásotthonban a látogatás idején minden álláshely betöltött volt és valamennyi munkatárs végzettsége megfelelt a képesítési előírásoknak. A pszichológus 10 órában, a fejlesztőpedagógus főállásban dolgozik. Az állandó munkatársak mellett a nyári időszakban határozott időre kiegészítőket is alkalmaznak. Az intézményvezető beszámolója szerint a munkatársak közötti fluktuáció nem jelentős.

2. Oktatás, gondozás-nevelési feladatok

A Lakásotthonban élő minden gyermek és utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőtt tanul. A gyermekek a közeli általános iskolába és szegedi középiskolákba járnak, tankötelezettségüknek iskolába járással tesznek eleget. Egy utógondozott fiatal a Szegedi Tudományegyetem hallgatója. A nagyobb gyermekek önállóan közlekednek, a két legkisebb gyermeket kísérik az oktatási intézménybe.

A két sajátos nevelési igényű gyermek a Kozmutza Flóra Általános Iskola és Szakiskola Klúg Péter Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Kollégium és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménybe jár.

A világhárvány során az online oktatáshoz szükséges digitális eszközöket és a széles sávú internet elérhetőségét a fenntartó biztosította az intézmény számára. A járványhelyzet második hullámában, amikor a gyermekeknek digitálisan is be kellett jelentkezniük az órákra, minden gyermeknek külön digitális eszközt kellett biztosítani, amit sikerült megoldani.

A Lakásotthon vezetőjének elmondása szerint a digitális oktatást nehezen szokták meg a gyermekek, a visszahúzódnak azonban jobban megnyíltak, többüknek javult a tanulmányi eredménye. A fejlesztőpedagógus folyamatosan tudott segíteni a gyermekeknek a tanulásban. A munkatársak, illetve a fejlesztőpedagógus mellett nagy segítséget nyújtottak a távoktatás során a pedagógus végzettségű nevelőszülői tanácsadók.

A gyermekek motivációját különböző tanulmányi versenyekkel, ösztöndíj programokkal igyekeztek fenntartani. A digitális oktatás idején az intézményekben, illetve a nevelőszülőknél élő gyermekek körében tanulmányi versenyt hirdettek. A 4-es átlagos tanulmányi eredményt elérő, illetve azt meghaladók 15.000 Ft, a 4,8 átlagos tanulmányi eredményt elérő, illetve meghaladók 50.000 Ft pénzjutalmat kaptak, a jutalmakat a korlátozást követően ünnepélyes keretek között adták át.

A látogatási és intézmény elhagyási tilalom idején a digitális Zoom alkalmazás segítségével szerveztek programokat a gyermekeknek. A programok szervezését (pl. ki tud szebben asztal teríteni, különböző vetélkedők) az élménypedagógus segítette, a programba az intézmények a Zoom alkalmazással kapcsolódhattak be. 2020-ban a karácsonyi ünnepséget is ilyen módon tartották, az ünnepség végére minden gondozási helyre eljuttatták az ajándékokat.

A Lakásotthonban élő gyermekek nehezen viselték a bezártságot, segített, hogy a karantén idején az intézmény udvarán kívül az ártérre is mehettek a kutyájukat sétáltatni.

A Lakásotthon és maga Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató is kiemelt figyelmet fordít a tehetséggondozásra és a rendszeres sportolásra.

3. Kapcsolattartás, érdekvédelem

A gyámhivatali határozatok szerint egy testvérpár és két gyermek mehet haza kapcsolattartásra szüleikhez, a többiek pedig látogathatják a hozzátartozóikat. A gyermekek hozzátartozóikkal való kapcsolattartása nagy arányban meg is valósul, ha a nevelők szükségesnek látják, a gyermekvédelmi gyámokon keresztül kezdeményezik a kapcsolattartás megváltoztatását is az illetékes gyámhivatalnál. A személyes kapcsolattartás mellett az intézmény elhagyási és látogatási tilalom idején a különböző elektronikus felületeken online, illetve telefonon történő kapcsolattartási módok kerültek előtérbe.

Az intézményvezető tájékoztatása szerint a Lakásotthonban élő gyermekek törvényes képviselőjét két gyermekvédelmi gyám látja el, a Gyvt.-ben meghatározott időközönként látogatják a gyermekeket, a szakdolgozókkal is jó a kapcsolatuk.

A gyermekjogi képviselővel ugyancsak jó a lakásotthonban élő gyermekek és szakdolgozók kapcsolata, ő is rendszeresen felkeresi az intézményt, látogatásaira különböző, a gyermekek által is felvetett témakörökkel készül.

Az intézmény elhagyási és látogatási tilalom idején a gyermekvédelmi gyámok és a gyermekjogi képviselő online tartották a kapcsolatot a gyermekekkel és a szakdolgozókkal.

4. Járványügyi intézkedések

A vezetőség a fenntartásában álló intézményeket 2020 márciusától folyamatosan tájékoztatja a Népegészségügyi Központ COVID-19 járványhelyzettel összefüggésben kiadott határozatairól, az Emberi Erőforrások Minisztériuma útmutatóiról és eljárási rendjéről.

A főigazgató már 2020. március 3-án körlevelet küldött ki a koronavírus terjedésének megelőzését célzó intézkedésekről. A fenntartó 2020 márciusában minden lakásotthonban dolgozó felnőttnek tudott maszkot biztosítani, és minden lakásotthonnak küldött 10 darab gyógyszertárban előállított gél állagú kézfertőtlenítőt.

A járvány első hullámát követően a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató az általa működtetett intézmények részére Eljárásrendet dolgozott ki, amely tartalmazta a járványhelyzet

idején beszerzendő eszközöket, a kapcsolattartás szabályait, a megelőzés érdekében elengedhetetlen teendőket, ismertette a COVID-19 megbetegedés tüneteit, pozitív PCR teszt esetén követendő intézkedéseket, az oktatási, digitális oktatási feladatokat. Az Eljárásrendet az országos szabályozással összhangban folyamatosan ismertették a szakdolgozókkal és a gyermekekkel. A fenntartó az Alföld Ambulance Kft.-vel megbízási szerződést kötött a járványhelyzetből eredő egészségügyi feladatok ellátására.

Az intézményvezető elmondta, hogy a Lakásotthon 4 munkatársa és 2 gyermek fertőződött meg koronavírusal. A járvány terjedésének megakadályozása érdekében izolációs szobát alakítottak ki a Lakásotthon területén. A védekezéshez szükséges tárgyi feltételeket – különösen maszk, gumikesztyű, fertőtlenítőszer, kézfertőtlenítő –, valamint a megfelelő vitaminellátást a fenntartó a járvány kritikus hullámai alatt folyamatosan biztosította. A járványügyi biztonsági intézkedésekre a személyes figyelmeztetésen túl plakátok is felhívták a gyermekek figyelmét. A Lakásotthon szakdolgozóinak többsége élt az oltás lehetőségével.

A főigazgató a koronavírus terjedésének megelőzése és a kockázatok csökkentése érdekében legutóbb 2021. november 5-én adott ki utasítást. Ezen túlmenően a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató elrendelte az oltás kötelező felvételét is, megszabva annak határidejét.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, és az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében *hivatalból eljárást* folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. Ebből következően a gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így *tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm*.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az

Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi éllal azt mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja, vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, a XV. cikk (5) bekezdésében, a XVI. cikk (1) bekezdésében, XX. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány a 67. § (1) bekezdésének, 70/A § (1)-(2) bekezdésének, 70/D. § (1)-(2) bekezdésének, valamint 70/F. § (1)-(2) bekezdésének a szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az AB által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére.* A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az objektív intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki: az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapjogainak előmozdítása, érvényesülése, védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államaként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó, védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének

megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 19. cikk 1. pontja a részes államokat a gyermeket az erőszak bármely formájával szembeni védelemre kötelezi. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti.

2. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, a magasabb szintű szakmai, tudományos oktatásban való részvételhez kellő tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből eredő intézményvédelmi kötelezettség összetett követelményrendszert támaszt az állammal szemben az alapjogok érvényesülésére. Magában foglalja a szabályozási kötelezettséget, adott esetben az anyagi támogatási kötelezettséget, a meglévő vagy az alapjog-érvényesülés szempontjából az Alaptörvény által megkívánt intézményes formák védelmét (s egyben tartózkodást a működés tartalmi befolyásolásától). Mindezek nyomán *fennáll az állami kötelezettsége az oktatáshoz való jog gyakorlásának lehetőségét biztosítani az intézményi struktúra létrehozásával, fenntartásával.* Az Alkotmánybíróság 3046/2013. (II. 28.) AB határozata kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, illetve az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával több ízben foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével összefüggésben fenntartja. Hangsúlyozta: a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.

3. Az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdése értelmében a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülése, mint államcél az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint nem nélkülözheti a nemzetgazdaság mindenkori teherbíró képességének mértékét. Az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy általános ismérvekkel csak egészen szélső esetekre korlátozottan határozhatja meg az állami kötelezettség kritikus nagyságát, vagyis azt a szükséges minimumot, amelynek hiánya már alkotmányellenességhez vezet.

Az Alkotmánybíróság több határozatában értelmezte a testi és lelki egészséghez való jog tartalmát és korlátozhatóságát és kimondta, hogy alapvetően nem alanyi jogként, hanem alkotmányi követelményként értelmezendő: az államnak azt az alkotmányos kötelezettségét jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához, életviteléhez. Az AB gyakorlata utal arra is, hogy az államnak e jog megvalósulása érdekében meghatározott, *az egészségügyi intézmények és orvosi ellátás megszervezésére irányuló kötelezettsége annyit feltétlenül jelent, hogy az állam köteles megteremteni egy olyan intézményrendszer működésének a garanciáit, amely mindenki számára biztosítja az egészségügyi szolgáltatások igénybevételi lehetőségét: vagyis a szolgáltató intézmények hiánya miatt senki ne maradjon ellátatlanul.* Az Alkotmánybíróság gyakorlatában továbbá „az emberi méltóság lényeges tartalma” töltötte meg az egészséghez való jognak az alanyi oldalát tartalommal. Az Alkotmánybíróság ennek alapján továbbra is

fenntarthatónak tartotta az egészséghez való jog korábbi alkotmánybíróági értelmezését. (Az AB egészséghez való joggal kapcsolatos gyakorlatát összegzi a 109/2008. (IX. 26.) AB határozat, emellett lásd különösen 56/1995. (IX. 15.) AB határozat, 37/2000. (X. 31.) AB határozat indokolását)

III. Az ügy érdemében

1. Védőfelszerelés, tisztító-, fertőtlenítő szerek rendelkezésre állása kapcsán

A vezetőtől kapott tájékoztatás szerint a védekezéshez szükséges eszközöket, maszkokat, gumikesztyűket és a fertőtlenítőszereket a fenntartó a járványhelyzet első hullámától kezdődően folyamatosan biztosítja a Lakásotthon, valamint a fenntartásában álló valamennyi intézmény számára. A meglátogatott Lakásotthon lakóegységeit rendszeresen fertőtlenítik. A fenntartó – az országos szabályozással összhangban – a járványhelyzet kezelésére Eljárásrendet dolgozott ki, amelyet folyamatosan ismertetnek a szakdolgozókkal és a gondozott gyermekekkel, fiatal felnőttekkel és a járványhelyzetből eredő egészségügyi feladatok ellátására megbízási szerződést kötött az egészségügyi szolgáltatóval. A járványügyi biztonsági intézkedésekre a személyes figyelmeztetésen túl plakátokkal is felhívták a gyermekek figyelmét.

Összességében elmondható, hogy a fenntartó a járványhelyzet kezelése által megkívánt szükséges lépéseket megtette.

2. A gondozott gyermekek oktatásával összefüggésben

A gyermekek tankötelezettségéről az Nkt. 45. § (1) bekezdése rendelkezik. E szerint Magyarországon – az e törvényben meghatározottak szerint – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni. A 2019. szeptember 1-jétől hatályos Nkt. 45. § (5) bekezdése értelmében a tankötelezettség alapvetően iskolába járással teljesíthető. Az egyéni munkarend a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolhatja, amennyiben az a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös. Az NM rendelet 84. § (4) bekezdés ad) pontja alapján pedig az ellátást nyújtó gondoskodik arról, hogy a gondozott gyermek hozzájusson a korának és képességeinek megfelelő oktatáshoz, szakképzéshez, továbbá a tanulmányi lemaradásai megszüntetéséhez szükséges segítséghez, illetve azokhoz a feltételekhez, amelyek biztosítják tehetsége, képességei megfelelő kibontakoztatását.

A rendelkezésemre álló információk szerint a Gyermekeotthonban élő tanköteles gyermekek tankötelezettségüknek iskolába járással tesznek eleget és az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttek mindegyike tanul. A járványhelyzet során elrendelt online oktatásból adódó nehézségeket sikerült az intézményben kezelni, a gyermekek a tanuláshoz segítséget kaptak, őket jobb tanulmányi eredmény elérésére ösztönözték.

3. A gyermekek kapcsolattartása tekintetében

A Gyvt. 9. §-a a nevelésbe vett gyermek kapcsolattartáshoz való jogát a gyermek különleges jogaként nevesíti. A Gyer. 30/H. §-a alapján a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek a gyámhivatali határozatban szabályozottak szerint tarthatnak kapcsolatot a hozzátartozóikkal. A Gyvt. 86. § (1) bekezdése rendelkezik a gyermekvédelmi gyámnak a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő feladatairól. A Gyvt. 86. § (1) bekezdésnek a) és b) pontja szerint a gyámnak a kirendelését követően legfeljebb 15 napon belül személyesen kell találkoznia a gyermekkel. Ezt követően legalább havonta egy alkalommal, a hatodik életévét be nem töltött

gyermek esetén legalább kéthetente fel kell keresnie a gyermekeket. A gyám kötelessége, hogy a gyermek számára telefonon elérhető legyen, illetve – a gyermek kérésére – a gondozási helyen vagy semleges helyen való találkozás lehetővé tétele.

A Gyvt. 11/A. § (1) bekezdése szerint a gyermekjogi képviselő ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek törvényben meghatározott jogainak védelmét, és segíti a gyermeket jogai megismerésében és érvényesítésében, kötelességei megismerésében és teljesítésében. A Gyvt. 11/A. § (3a) bekezdése alapján a gyermekjogi képviselő jogosult az általa kezdeményezett időpontban a gyermekkel személyesen, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató vezetőjének, munkatársának – ideértve a nevelőszülőt is – jelenléte nélkül találkozni. A gyermek gondozási helyének biztosítania kell a gyermek és a gyermekjogi képviselő zavartalan kapcsolattartásának körülményeit.

A járvány kapcsán elrendelt intézmény elhagyási és látogatási tilalom idején a gondozott gyermekek telefonon, és interneten tartották a kapcsolatot a hozzátartozóikkal, gyámjukkal és a gyermekjogi képviselővel.

Látogatásom idején a gyermekvédelmi gyámok és a gyermekjogi képviselő személyes látogatásának nem volt akadálya, azzal kapcsolatban a Lakásotthon problémát nem jelzett. A gondozott gyermekek a gyámhivatali határozatban foglaltaknak megfelelően mehettek haza családjukhoz, illetve tarthattak kapcsolatot szüleikkel (a járványidőszakban telefonon, online).

Összegzésként

A helyszíni látogatás tapasztalataira, valamint a COVID-19 járványhelyzet miatti megelőzés szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú látogatásra tekintettel ombudsmani intézkedést nem teszek, jelentésemet figyelemfelhívásnak szánom.

Kiemelt fontosságúnak tartom és köszönöm az intézményben dolgozóknak a járvány idején a gyermekek oktatásához nyújtott segítségét, helytállását, a gyermekek tanulási motivációját ösztönző intézkedéseket.

Budapest, 2021. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos